

František Čáda

(1895 – 1975)

František Čáda se narodil 30. května 1895 v rodině významného českého filosofa a pedagoga profesora Františka Čády. Vystudoval reálné a vyšší gymnázium v Praze II a pak právnickou a filosofickou fakultu (1914 – 1918 a 1919 – 1922). Vedle právnického doktorátu (1919) získal také archivářský diplom na Státní škole archivních studií, což jej předurčilo k tomu, aby se fundovaně věnoval starším českým právním dějinám a přípravě kritických edicí českých středověkých a raně novověkých právních památek.

„*Klidný, nehlučný a nenáročný*“, tak Františka Čádu ve svých Pamětech charakterizoval František Weyr jako svého dočasného podnájemníka, a tato charakteristika se dá vztáhnout na celou Čádovu osobnost. Po skončení právnického studia a smrti svého otce začal pracovat jako konceptní praktikant Českého zemského archivu (1919 – 1922) a pak jako koncipista archivu Národního muzea v Praze (1922 – 1926). Mezitím se v roce 1923 v Praze habilitoval pro obor československých právních dějin. Na jaře roku 1926 jej prezident republiky jmenoval mimořádným profesorem střeoevropských právních dějin na brněnské právnické fakultě a v roce 1933 získal řádnou profesuru. V polovině roku 1939 byl po nuceném odchodu profesora Bohumila Baxy, který se v nových poměrech stal nepohodlným, pověřen také vedením přednášek a cvičení z českých právních dějin.

Velmi aktivně se zapojil do redakční práce v časopise Všeohr, když od třetího ročníku jako vedoucí redaktor stál v čele jeho redakce a přispíval do něj odbornými články, recenzemi a anotacemi, krátkými glosami a informacemi z právnického života i z redakčního dění. Na brněnské fakultě nejdříve spolu s profesorem Dobroslavem Krejčím a pak místo něj budoval fakultní seminární knihovnu a zesnulého profesora Krejčího nahradil i jako stavební referent s úkolem dobudovat vnitřní zařízení nové fakulty.

František Čáda na sebe upozornil články z prvních let po vzniku republiky. Z jeho prvních prací se zasloužené pozornosti dostalo především práci z historického semináře na UK *Ležení podle českého práva zemského. (K osobní exekuci II.)*. Navázala na drobnější studentskou studii z roku 1920 *(K osobní exekuci podle českého práva zemského. I.)* a Čáda jí objevil téměř nezpracovaný problém z historie českého práva. S vysokou erudicí v heuristické práci i při vlastním zpracování pramenů v ní popsal celkový vývoj ležení na území českých zemí, jeho přenesení z ciziny a přizpůsobení domácím poměrům. Lze říci, že tato práce předznamenala jeho celoživotní zájem o české a moravské zemské právo, na jehož systematickém poznání má velkou zásluhu.

Prvním velkým Čádovým počinem při vydávání starých právnických textů byla – svým způsobem logicky – edice *Právní knihy Ondřeje z Dubé Práva zemská česká* (Historický archiv České akademie č. 48, 1930), která se také stala podkladem návrhu na jeho řádnou profesuru a za niž v roce 1931 dostal od České akademie věd a umění Hlávkovu cenu první třídy. Navázal jí na starší edice polského historika Andrzeje Kucharskiho, Františka Palackého a Hermenegilda Jirečka. Vlastní text pramene s poznámkami doplnil více než stostránkovou úvodní studií, vycházející z jeho dříve publikovaných statí, a přílohami (životopisná data Ondřeje z Dubé, seznam rukopisů knihy, rejstříky a d.). V úvodní studii se

pokusil identifikovat spornou osobu autora a jak je zřejmé z názvu jeho práce, ztotožnil jej s českým zemským sudím stejného jména. Zabýval se také vznikem Ondřejovy právní knihy, její systematikou a zdroji a vzory, z nichž autor čerpal. Podal tu také stručný obraz českého zemského práva, jak se rýsoval z Ondřejovy právní knihy. Práci s vlastním textem věnoval velkou péči a osvědčil nejen historickou, ale i právníckou erudici, takže nejen dobový kritik mohl jeho práci označit „*za první vzornou edici historickoprávního pramene u nás*“ (J. Veselý ve Sborníku věd právních a státních; 1931).

Před válkou publikoval ještě moravská zemská zřízení (*Zemské zřízení moravské z roku 1535 spolu s tiskem z roku 1562 nově vydaným*; 1937). Jejich kritická edice zohledňovala jak původní moravské zemské zřízení z roku 1535, tak jeho pozdější verzi, která se ustálila po obnovení jeho platnosti v roce 1560 a doplnění usneseními olomouckého sněmu z roku 1562. V úvodní studii podal mimo jiné i stručný přehled zápisů moravského zemského práva. Na začátku dvacátých let začal vydávat i dnes cenné přehledy nově vydávané české právnícké literatury (do roku 1925 a z let 1926 – 1927).

Čádova aktivní práce byla oceněna členstvím v řadě společností a organizací (jen namátkou: stal se dopisujícím členem Královské společnosti nauk, členem Šafaříkovy učené společnosti nauk v Bratislavě, Národní rady badatelské, Société de l'histoire de droit nebo Comité internationale d'histoire constitutionnelle). V akademickém roce 1936/1937 se poprvé stal děkanem právnícké fakulty, znovu pak bezprostředně po válce.

Podobně jako ostatní profesori byl i František Čáda po zavření českých vysokých škol v roce 1939 dán na dovolenou s čekatelným a pak zproštěn služby. V roce 1941 v Brně okusil i nacistické vězení, když se ocitl nejdříve v táboře „Pod kaštany“ kousek od fakulní budovy a pak krátce i v Kaunicových kolejích. S krutou dobou okupace se později vyrovnal v propagační publikaci *Zdeptané právo 1939 – 1945. Právnícká fakulta Masarykovy univerzity za německé okupace* (1949).

Do služby na fakultě se znovu přihlásil hned po osvobození a s torzem předválečného učitelského sboru a nově jmenovanými profesory a docenty intenzivně pracoval na její obnově. Nejdříve „revolučně“ z pověření Národního výboru (už 30. dubna 1945) a pak i volbou a pověřením ministrem školství a osvěty Zdeňkem Nejedlým se stal prvním poválečným děkanem fakulty na zkrácený akademický rok 1945 i na následující rok 1945/1946. Jako organizátor i jako pedagog pak měl velkou zásluhu na tom, že v prvních složitých poválečných měsících fakulta obnovila provoz a zvládla obrovská kvanta studentů, kteří chtěli dohnat ztracená léta. „*Obnova právnícké fakulty je jeho dílem a jeho nezapomenutelnou zásluhou*“, napsal k tomu v práci o dějinách myšlení o státu a právu ve 20. století se zřetelem k Moravě a zvláště Brnu jeho tehdejší kolega Vladimír Kubeš. Nelze také opomenout, že v dalších kritických chvílích, při zániku brněnské právnícké fakulty v roce 1950, měl velkou zásluhu na tom, že zůstaly kompaktně zachovány bohaté fondy jím vedené předválečné seminární knihovny, která se stala součástí Státní vědecké knihovny v Brně a dnes zase slouží studentům a učitelům právnícké fakulty.

V roce 1947 Františku Čádovi jeho bývalý kolega z fakulty a tehdy ministr školství a osvěty Jaroslav Stránský znovu rozšířil pověření k přednášení a vedení seminářů i na československé právní dějiny. V té době také stál v čele dvou z devíti ústavů fungujících na fakultě (ústavu pro dějiny veřejného a soukromého práva ve střední Evropě a ústavu pro československé právní dějiny). Pro studenty připravil a vydal *Přehled dějin veřejného práva ve střední Evropě* (1945) a první díl přehledu československých právních dějin, přehledně zachycující vývoj do

doby husitství (*Povšechné právní dějiny československé. I. Od dob nejstarších do doby husitské*; 1947). Pracoval také jako člen sboru expertů pro reformu studia při Ministerstvu školství a osvěty a jako člen Zemské archívní komise.

Po opětovném zrušení brněnské právnické fakulty v roce 1950 a nuceném odchodu z filozofické fakulty, kde přednášel dějiny veřejné správy a statistiku, sdílel František Čáda osud těch šťastnějších učitelů právnické fakulty, kteří se nadále mohli věnovat vědecké práci. V novém pracovním zařazení v rámci ČSAV, kam přešel spolu s některými dalšími kolegy z fakulty, se orientoval především na studium středověkých právnických rukopisů. Stál u zrodu projektu zaměřeného na kompletní soupis rukopisů v českých zemích. Na základě něj v roce 1953 vznikla Komise pro soupis rukopisů při ČSAV za předsednictví akademika Václava Vojtíška. Reálně však začala fungovat až později, protože teprve v roce byli spolu s kolegou, bývalým pražským profesorem římského práva Miroslavem Boháčkem, ustaveni na několik let jedinými pracovníky této komise. Oba se pak významně zasloužili o rozvoj československé kodikologie, protože z dílny tohoto pracoviště v následujících letech vzešly cenné soupisy rukopisných fondů (například rukopisy Slezské knihovny v Opavě, metropolitní kapituly v Olomouci, nebo mnoha zámeckých knihoven, jako knihovny Lichnovských v Hradci u Opavy, Salmů v Rájci nad Svitavou nebo Metternichů v Kynžvartě), zahrnující i dosud neznámé rukopisy právních a jiných památek. Vydání nejrozsáhlejšího soupisu středověkých rukopisů Vědecké knihovny v Olomouci, který zpracovávali téměř dvacet let, se bohužel ani jeden z nich nedožil. Neméně záslužným výsledkem jejich práce byla řada edic středověkých památek (Studie o rukopisech 1 až 11), mezi nimi například Řádu práva zemského, Tovačovské knihy, Drnovské knihy a památek z oblasti městských práv jako Jevíčského kodexu, Rukopisu města Znojma nebo Olomouckého kodexu Václava z Jihlavy. Františku Čádovi se také podařilo objevit nedokončený koncept právní knihy Karla staršího z Žerotína *De iure nostro* (O právu našem).

Profesor Čáda zemřel v Brně 10. října 1975 jen několik měsíců poté, co dovršil osmdesát let věku.

Prameny:

Archív MU v Brně

Almanach československých právníků, Praha, 1930, s. 57.

KEJŘ. J.: *Profesor František Čáda zemřel*, Studie o rukopisech, č. 15, 1976, s. 113.

MAREČKOVÁ, M.: *Život a dílo prof. JUDr. Františka Čády*. Právnické sešity, č. 61. Brno: Masarykova univerzita 1993. (ISBN 80-210-0780-X)

MATĚJEK, F.: *Pěťasedmdesátiny profesora Čády*, Vlastivědný věstník moravský, č. 22, 1970, s. 229 – 231.

MEZNÍK, J.: *K sedmdesátinám profesora Františka Čády*, Vlastivědný věstník moravský, č. 18, 1966, s. 144

VOJÁČEK, L.: *František Čáda*. In: *Antologie československé právní vědy v meziválečném období (1918 – 1938)*. Uspořádala a sestavila P. Skřejpková. Praha: Linde 2009, s. 15 – 19 + přílohy.

ZAORAL, P.: *František Čáda pětasedmdesátníkem*, Časopis Matice moravské, č. 89, 1970, s. 337 – 339.